

УДК 712.2:159.937.51

Н.О. ОЛЕКСІЙЧЕНКО¹, М.С. МАВКО²

ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ КОЛОРИТУ ПАРКОВИХ ЛАНДШАФТІВ МІСТА КИЄВА

Висвітлено актуальність і місце колористики у сучасному ландшафтному дизайні, проаналізовано наукові роботи у цьому напрямі та у сфері психології кольору, проведено розподіл кольорів за впливом на діяльність людини, визначено функціональне призначення та зонування шести парків м. Києва. На основі сезонного аналізу колориту парків м. Києва виявлено низку особливостей, які впливають на колорит паркового середовища, зокрема: дендрологічний склад насаджень, наявність запозичених ландшафтів, водойм, складність паркового рельєфу. За результатами розроблених методик оцінювання та поліпшення колориту парків відповідно до їх функціональних особливостей, виділено напрями поліпшення наявного колориту різних функціональних зон (підібрано відповідні кольорові гами та носії кольору), що сприятиме формуванню психологічно комфортного паркового середовища.

***Ключові слова:** парки м. Києва, колорит ландшафту, колористика, сезонна динаміка, оцінювання колориту, функціональне призначення, колірні носії*

Вступ. Нині питання формування комфортного середовища для праці чи відпочинку особливо актуальне. Воно зумовлене науково-технічним прогресом, що вимагає ущільнення режиму роботи та підвищення ефективності як праці, так і відпочинку. Вимога оптимізації середовища відповідно до функції об'єкта постала і перед ландшафтним дизайном. Одним із напрямів її вирішення є формування колористичного середовища. Цілеспрямоване використання кольору достатньо досліджено і набуло широкого застосування в архітектурі та дизайні інтер'єрів [1, 13], але в садово-парковому мистецтві вони є слабо вивченими. Окремі аспекти колористики у природному середовищі висвітлено в роботах таких учених: С.І. Абишева [1], Е. Н. Авадяєва [2], А.В. Ефимов [8], Г. І. Панксенов [12], М.І. Черкасов [14]. Вагомий внесок у розвиток колористики ландшафту зробив грузинський вчений Д.І. Георгберідзе [7], який розробив класифікацію деревних рослин і рослинних композицій за колоритністю.

Актуальність теми зумовлена можливістю цілеспрямованого використання тих чи інших кольорів для розкриття ідейного навантаження парку чи саду, підкреслення його функціонального призначення. Розвиток теми колористики в ландшафтному дизайні має велике практичне значення – використання гармонійних поєднань кольору під час створення квітників, деревних і кущових груп, формування

паркових масивів тощо. Також тема важлива і для теоретичного вивчення, зокрема, виявлення залежності між впливом кольору на психофізіологічний стан людини та використання його з метою створення середовища, яке сприятиме комфортному відпочинку або підвищенню працездатності, залежно від функціональних особливостей садово-паркового об'єкта.

Мета досліджень – проаналізувати колорит ландшафтів парків різного функціонального призначення та визначити напрями його поліпшення.

Об'єкти та методика досліджень. Об'єктом дослідження є парки різного функціонального призначення, на базі яких проводили дослідження: парк ім. Тараса Шевченка, парк Національного технічного університету України (НТУУ) “КПІ”, Голосівський парк культури і відпочинку (ПКіВ) ім. М. Рильського, ПКіВ “Перемога”, парк Вічної Слави, парк “Феофанія”. Предмет дослідження – колористичні особливості паркових територій.

Дослідження об'єктів проводили на основі натурних обстежень. Визначення функціонального призначення та зонування парків здійснювали за класифікацією І.Д. Родичкіна, В.П. Кучерявого, Л.Б. Лунца [9, 11].

Оцінювання колориту ландшафту проводили за розробленою методикою [5, 6, 11], яка полягає в оцінюванні колориту оглядових точок (місць рекре-

¹ **ОЛЕКСІЙЧЕНКО Надія Олександрівна** – академік Лісівничої академії наук України, доктор сільськогосподарських наук, професор кафедри ландшафтної архітектури та садово-паркового будівництва Національного університету біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна. Тел.: 098-330-22-78. E-mail: noolex@bigmir.net

² **МАВКО Мар'яна Степанівна** – аспірант кафедри ландшафтної архітектури та садово-паркового будівництва Національного університету біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна. Тел.: 096-828-56-99. E-mail: marianna.kotsan@gmail.com

ації) садово-паркового об'єкта, на основі фотографічних матеріалів та їх комп'ютерного оброблення за допомогою графічної програми "GIMP Image Manipulation Program" (операція індексація кольорів), де визначали панівні кольори, які формують колорит оглядової точки. За результатами узагальнення отриманих даних на оглядових точках отримано співвідношення кольорів, які формують колорит садово-паркового об'єкта загалом.

Носії кольору класифікували за С.І. Абишевою [1], яка виділяє три групи носіїв кольору в просторовому середовищі: постійні, умовно-змінні та мінливі. За основу розподілу сезонів року взято класифікацію Г.Е. Шульца [15].

Результати досліджень. На основі аналізу наукових робіт щодо психології кольору Б.А. Базими [3], А.І. Берзницкаса [4], Г. Фрилінга, К. Ауэра [13] та ін. встановлено існування закономірності впливу кольору на фізіологічний та психоемоційний стан людського організму під час його споглядання. Зокрема, кольори теплої гама, їх світлі відтінки налаштовують на робочий лад, холодні кольори створюють сприятли-

ве середовище для відпочинку; колірна бідність та одноманітність середовища має негативний вплив, а надмірна строкатість колориту відволікає, викликає перенапруження і дратівливість. Отже, різноманітний вплив різних кольорів має зумовлювати їх використання у ландшафтно-просторовому рішенні територій різного функціонального призначення.

За результатами посезонного аналізу колориту паркових ландшафтів, на прикладі Голосіївського ПКіВ ім. М. Рильського, визначено співвідношення основних кольорів, відтінків та колірні гама, які формують колорит у різні пори року. Зафіксовано та проаналізовано колірні гама шести періодів: середня зима – сіро-блакитна гама кольорів, період сніготанення – сіро-коричнева гама, розпал весни – коричнево-сіро-зелена, повне літо – біло-сіро-зелена гама, золота осінь – тепла гама жовто-коричневих кольорів та сірого, глибока осінь – коричнево-сіра колірна гама (рис. 1). Формування паркового колориту варто проводити, враховуючи сезонну динаміку природних ландшафтів, підкреслюючи її красу, злагодженість і гармонійність.

а

б

в

г

Рис. 1. Сезонний колорит ландшафту Голосіївського ПКіВ ім. М. Рильського: а – середня зима; б – сніготанення; в – розпал весни; г – повне літо; д – золота осінь; е – глибока осінь

Нетиповим прикладом розподілу кольорів у зимовий період є ПКіВ “Перемога”. Зимовий колорит парку сформований в ахроматичних кольорах з досить великою часткою зеленого кольору (6,5%), оскільки дендрологічну основу парку становить сосновий лісовий масив. Білий колір снігового покриву та освітленого неба займає 41,6%. У відтінки світло-сірого кольору (31,7%) забарвлено замощені території, забруднений сніг. Темно-сірий колір (18,6%) представлено віддаленими хвойними насадженнями (таке забарвлення зумовлене явищем повітряної перспективи), а також листопадними насадженнями. Кольорами-акцентами взимку є відтінки червоного (0,9%), синього (0,5%), синьо-зеленого (0,2%) та жовтого (0,2%) кольорів атракціонів та павільйонів.

У ході дослідження виявлено низку особливостей, які впливають на колорит паркового середовища, зокрема: дендрологічний склад насаджень, наявність запозичених ландшафтів, водойм, складність паркового рельєфу. Відмічено мінливість колірних відтінків, яка найбільше залежить від таких факторів: сонячного освітлення (гра світла й тіні), погодних умов (опади, туман) та явища повітряної перспективи. За нашими спостереженнями виявлено закономірність, яка полягає в тому, що найбільш

яскравими та насиченими відтінками представлені весняний та літній колорит (оскільки в цей період часу переважають сонячні дні), для осіннього та зимового колориту парку характерні приглушені відтінки низької насиченості (за переважання похмурої погоди).

Важливою у формуванні паркового колориту впродовж року є роль колірних акцентів, якими часто є квітники, а навесні – гарноквітучі види дерев і кущів, восени – листопадні дерева, для зимового колориту – розфарбовані лави, інші малі архітектурні форми (МАФ), будівлі. Варто зазначити, що для всіх парків характерне дисгармонійне забарвлення МАФ відносно навколишнього паркового ландшафту. Найбільшою часткою кольорів-акцентів серед досліджених парків відрізняється парк Вічної Слави та “Феофанія” (рис. 2). Роль акцентів у ландшафті парку Вічної Слави виконують червоний колір (осіннє забарвлення *Quercus rubra* L. та *Rhus typhina* L.), пурпуровий (*Prunus divaricata* ‘*Atropurpurea*’, *Berberis thunbergii* ‘*Atropurpurea*’, *Malus niedzwetzkyana* Dieck.), жовтий (цвіт *Forsythia europaea* Deg. et Bald., *F. suspensa* (Thunb.) Vahl., *Kerria japonica* (L.) DC.) та різнокольорові МАФ на дитячих майданчиках.

Рис. 2. Осінні акценти в колориті парку “Феофанія”

Визначено, що основними носіями кольору в парковому середовищі є мінливі, а саме: листопадні деревні насадження, небо, квітники; частка постійних носіїв кольору (моцнення доріжок і майданчиків, будівлі) залежить від функціонального призначення парку та площ заможених територій; частка умовно-змінних колірних носіїв, загалом, незначна – у більшості парків відмічено малу кількість вічно-зелених видів, МАФ займають невеликі площі.

Проаналізувавши функціональне призначення шести парків, що були об'єктами нашого дослідження у м. Києві, можна стверджувати, що парк ім. Т. Шевченка, Голосіївський ПКіВ ім. М. Рильського та ПКіВ “Перемога” є поліфункціональними, парк Вічної Слави – меморіальний, парк НТУУ “КПІ” – прогулянковий. Основною функцією парку “Феофанія” є заповідна, але всі парки, окрім зазначеної основної, виконують ще кілька додаткових функцій. Більшість із досліджених парків поєднують різні функціональні зони у своєму складі, які часто суперечать одна одній, що зумовлює складнощі у формуванні загального цільового колориту парку, тому доцільно підходити до кожної функціональної зони окремо. Для вирішення цієї невідповідності варто ліквідувати або ж візуально відокремити суперечливі за функціями зони парку та сформувати в них відповідний функціональному призначенню колорит, оскільки в більшості парків він не відповідає їх функціям.

На основі проведених досліджень, розроблено та запропоновано методику поліпшення колориту садово-паркового об'єкта відповідно до його функціональних особливостей. Вона полягає в таких кроках:

- виділення основних оглядових точок парку та їх класифікація на точки панорамного огляду і точки, які сприймаються під час поступального руху (за С.І. Абишевою [1]);
- вибір кількох модельних оглядових точок, проведення посезонного колористичного аналізу із визначенням відсоткового співвідношення кольорів (за запропонованою методикою [5, 6, 11]);
- визначення основної функції парку чи його зони, підбір відповідної колірної гами, яка найкраще розкриватиме обрану функцію;
- визначення носіїв кольору, за допомогою яких будуть вносити зміни в парковий колорит;
- детальне формування колориту модельних оглядових точок, проектування сезонних колористичних композицій, добір асортименту рослин відповідної гами, їх оцінювання з визначенням відсоткового співвідношення кольорів;
- порівняльний аналіз наявного та запроєктованого колориту та його психоемоційного впливу на відвідувачів.

Користуючись зазначеною методикою, виділено напрями поліпшення наявного колориту досліджених парків (підібрано відповідні кольорові гами та носії кольору, за рахунок яких варто вносити зміни до колориту в кожному з парків). Наприклад, у прогулянковій зоні парку НТУУ “КПІ” основною функцією є відпочинок відвідувачів, найкраще її розкритимуть кольори холодної колірної гами. На рис. 3, 4 показано наявний та поліпшений колорит оглядової точки з урахуванням зазначеної колірної гами.

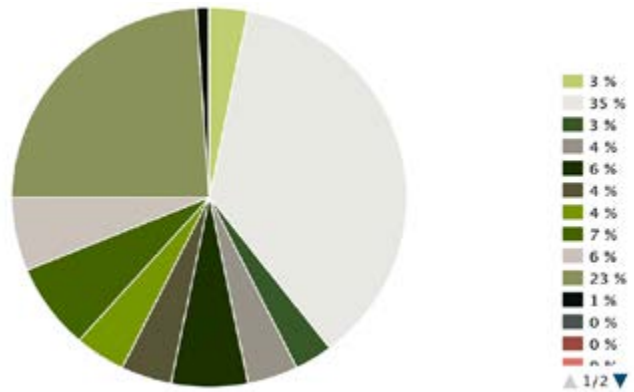

Рис. 3. Наявний колорит оглядової точки (парк НТУУ “КПІ”, 2.08.2013 р.)

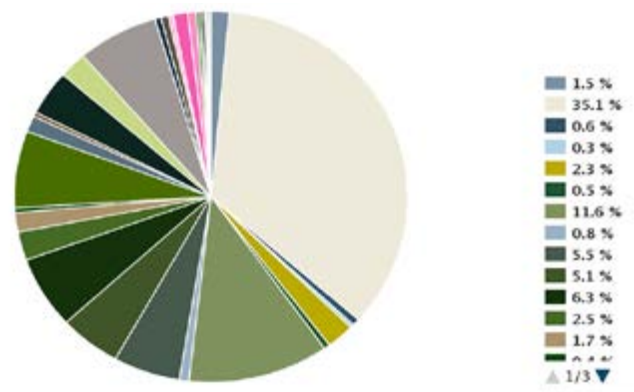

Рис. 4. Запроєктований колорит оглядової точки (парк НТУУ “КПІ”, літо)

Особливого підходу до колористичної організації території потребують меморіальні парки та зони, в яких потрібно сформувавши колорит, що розкриватиме меморіальну функцію, але не буде надмірно

гнітючим. У табл. наведено приклад запропонованого колориту парку Вічної Слави відповідно до його функціонального призначення.

Таблиця

Функціональні кольори та носії кольору парку Вічної Слави

№ з/п	Функція парку та зона, що їй відповідає	Функціональний колір	Носій кольору, за допомогою якого запропоновано внесення змін
1	Меморіальна, культурно-просвітницька (меморіальна зона)	Ахроматичні кольори, червоний (як акцент), холодні кольори	Умовно-змінні (хвойні насадження), мінливі (квітникове оформлення, кущові та деревні рослини)
2	Прогулянкова і тихого відпочинку (зона прогулянок і тихого відпочинку)	Блакитний, синій, фіолетовий (як акцент)	Умовно-змінні (хвойні насадження), мінливі (квітники)
3	Відпочинку дітей (дитяча зона)	Кольори відповідно до вікових категорій відвідувачів	Умовно-змінні (обладнання дитячих майданчиків, інші МАФ)

Висновки. Питання колориту ландшафту недостатньо вивчене і загалом потребує систематизації та вдосконалення. Існують закономірності впливу кольору на психофізіологічний стан людини, проте колір цілеспрямовано не використовують у ландшафтному дизайні.

Розроблені методики оцінювання колориту ландшафту та його поліпшення відповідно до функціональних особливостей садово-паркового об'єкта дають змогу оцінити відсоткове співвідношення кольорів у колориті парку, виділити напрями його покращання (підібрати колірні гами та носії кольору) і таким чином сформувавши психологічно комфортне середовище для відвідувачів. За результатами позимового аналізу колориту парків Києва виявлено низку особливостей, які впливають на колорит паркового середовища, зокрема: дендрологічний склад насаджень, наявність запозичених ландшафтів, водойм, складність паркового рельєфу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абишева С.И. Цветоведение: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Абишева С.И. – Павлодар : ПГУ, 2009. – 116 с.
2. Авадьяева Е.Н. Русский ландшафтный дизайн / Авадьяева Е.Н. – М.: Олма-Пресс, 2000. – 388 с.
3. Базыма Б.А. Цвет и психика: моногр. / Базыма Б.А. – Харьков : Изд-во ХДАК, 2001. – 101 с.
4. Берзницкас А.И. Экспериментальное исследование некоторых характеристик интеллектуальных эмоций: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. псих. наук / А.И. Берзницкас. – Л., 1980. – 22 с.
5. Гатальська Н.В. Особливості формування та методи оцінки колориту території навчальних закладів (на прикладі ВП НУБіП України “Мукачівський аграрний коледж”) / Н.В. Гатальська, М.С. Мавко // Науковий вісник НУБіП України. – 2013. – Вип. 187. – Ч. 1. – С. 36-42.
6. Гатальська Н.В. Оцінка колористичних особливостей ландшафту / Н.В. Гатальська, М.С. Мав-

ко // Агробіологія : зб. наук. праць. – 2012. – Вип. 8 (94). – С. 54-57.

7. Георгберидзе Д.И. Окраска древесных растений и ее значение в ландшафтной архитектуре / Георгберидзе Д.И. – Тбилиси : Мецниереба, 1979. – 35 с.

8. Ефимов А.В. Колористика города / Ефимов А.В. – М. : Стройиздат, 1990. – 272 с.

9. Краткий справочник архитектора: ландшафтная архитектура / под ред. И.Д. Родичкина. – К.: Будивзельник, 1990. – 335 с.

10. Кучерявий В.П. Озеленения населенных мест: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / Кучерявий В.П. – Львів : Світ, 2005. – 456 с.

11. Олексійченко Н.О. Методичні підходи до оцінювання колориту ландшафту / Н.О. Олексійченко, М.С. Мавко // Наук. вісник Нац. лісотех. ун-ту України «Ландшафтна архітектура і сучасність». – 2013. – Вип. 23.9. – С. 65-69.

12. Панксенов Г.И. Формирование цветовой среды центральных прибрежных территорий крупнейшего исторического города (на примере города Горького) : автореф. дис. на соиск. уч. степ. канд. арх. : / Г. И. Панксенов. – М., 1988. – 21 с.

13. Фрилинг Г. Человек – цвет – пространство / Г. Фрилинг, К. Ауэр. – М. : Стройиздат, 1973. – 141 с.

14. Черкасов М.И. Композиция зеленых насаждений / Черкасов М.И. – М. : Гослесбумиздат, 1954. – 280 с.

15. Шульц Г.Э. Общая фенология / Шульц Г.Э. – Л.: Наука, 1981. – 188 с.

Н.А. Олексійченко, М.С. Мавко

ФОРМИРОВАНИЕ И ОЦЕНКА КОЛОРИТА ПАРКОВЫХ ЛАНДШАФТОВ ГОРОДА КИЕВА

В современный период вопросы формирования комфортной среды для работы или отдыха людей особенно актуальны, оптимизация среды соответствующей функции объекта имеет место и в ланд-

шафтному дизайну. Актуальність теми обумовлена можливістю ціленаправленого використання тих або інших кольорів складових елементів паркової території для вираження її ідейної навантаженості та підкреслення функціонального призначення.

Об'єктом дослідження є парки різного функціонального призначення, предметом дослідження – колористичні особливості паркових територій.

При визначенні функціонального призначення та зонирования парків використано класифікації І.Д. Родичкіна, В.П. Кучерявого, Л.Б. Лунца. Оцінка колориту ландшафту проведена за розробленою нами методикою (Н.В. Гатальська, М.С. Мавко, 2012), яка включає оцінку колориту основних видових точок (міс рекреації) садово-паркового об'єкта.

На основі аналізу наукових робіт в області психології кольору, визначено існування закономірностей впливу кольору на психофізіологічний стан людини, однак кольори ціленаправлено не використовують в ландшафтному дизайні.

Розроблено методики оцінки колориту ландшафту та його покращення відповідно до функціональними особливостями садово-паркового об'єкта. Проведено сезонний аналіз колориту досліджуваних парків, за результатами якого визначено співвідношення основних кольорів та кольорові гамми, які формують колорит в різний час року.

Важлива роль у формуванні паркового колориту належить кольоровим акцентам, якими часто є квіти, красиво цвілючі види дерев та кущів, осінні – листопадні дерева, для зимового колориту – розфарбовані малі архітектурні форми, будівлі.

В ході дослідження виявлено ряд особливостей, які впливають на колорит паркової середовища, зокрема: дендрологічний склад насаджень, наявність заимствованих ландшафтів, водойм, складність паркового рельєфу.

Визначено напрямки покращення існуючого колориту досліджуваних парків залежно від їх функціонального призначення.

Ключові слова: парки м. Києва, колорит ландшафту, колористика, сезонна динаміка, оцінка колориту, функціональне призначення, носії кольору

N. Oleksiychenko, M. Mavko

FORMATION AND EVALUATION OF KYIV PARKS LANDSCAPE COLORING

Color influences humans' physiological and psychological processes, it can have positive or oppressive effect. Landscape coloring evaluation is a perspective trend that would allow forming comfortable environment for people depending on functional features of landscape objects. Our purpose is research relationship between functionality and do landscape coloring in parks and landscape coloring evaluation some parks in Kyiv.

Victory Park, Glory Park, Taras Shevchenko Park, "KPI" National Technical University of Ukraine Park, Holosiivskyi Park of culture and recreation, "Feofania" Park in Kyiv are the objects of our research. The parks functional types is determined by I. Rodichkin, V. Cucheryavyy, L. Lunz classifications. The landscape coloring evaluation was based on our own methods (N. Gatalaska, M. Mavko, 2012). They include the following: taking photographs of main park's view-points during four seasons, processing these photos using graphic editors, determining main colors percentage in park landscape.

Seasonal changes in landscape coloring of parks are the objects of research. Parks of different functional types are the subject of our research.

We reviewed literature on the subject and defined color schemes that disclose the functional features of the landscape objects.

We carried out the analysis of a seasonal coloring of parks of Kyiv and determined the main colors percentage in park landscapes during the four seasons.

The study revealed a number of landscape features that influence park environment coloring, including: variety of arboretum species, availability of borrowed landscapes, water, park relief features. Color accents (flowers, beautiful flowering bushes and trees, colored buildings and others) is also important for formation of park coloring.

The subject of landscape coloring is not sufficiently studied and generally requires systematization and improvement. We have also developed a technic of making photographs which allows to measure amount of different colors present in the landscape.

Formation of landscape coloring is very important for parks and zones since proper landscape coloring would disclose the functional features. We propose to visually separate zones in the parks and form landscape coloring properly to their functions.

Key words: parks of Kyiv, landscape coloring, color, seasonal changes, landscape coloring evaluation, parks functional types, color media